

ישראל

יוצא לאור על ידי בית המדרש "חיים והשלום" בני-יורק

פרשת וישלח • גליון 158 • התשפ"ג

השפעת מינקת רבקה לכלל ישראל

נאמר (לה, ח) "ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות". הסבה שזכתה דבורה מינקת רבקה ליחס מיוחד בתורה, ולציון מקום קבורתה, מסבירים, שמהיותה האומנת והמחנכת של רבקה אמנו עליה השלום בבית של עובדי אלילים, בחרן - הרומז לחרון אף, במשפחה שהאב רוצח ונואף והאח רמאי ומכשף, אך בצדקותה לא השפעה מהם ואף התעלטה בקדושה עליונה וזכתה להעמיד את יעקב אבינו עליו השלום ואת כלל ישראל.

וכך פתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו "טעם ודעת" (בפרשתנו עמ' קעו) בטעם היחס המיוחד שנתנה התורה לדבורה מינקת רבקה: "תמוה, איזו חשיבות היתה לדבורה שלא חשכה התורה מלפרט פטירתה ומקום קבורתה, עין שם ברש"י. ונראה בכונת התורה להדגיש חשיבות החנוכה מבראשית ממש, וכן שמענו על רבינו הגר"א זצ"ל דאף שעלה ונתעלה, מעולם לא שכח רבו שלמדו בקטנותו והניח היסודות לחנוכו. והדבר בא להוציא מלב טועים שמבטלים את חנוכה הגיל בגיל צעיר ולא אכפת להם גם בלמוד של בנים ובנות יחד ובמחנה שאינו ירא שמים, שלא פן הוא פי גירסא דינקותא חשוכה לאין שעור" (ע"כ מ"טעם ודעת").

ונראה להוסיף בזה, שמוכא בספרים, על אברהם אבינו עליו השלום, שתקן אלפים ורבבות של נפשות והכניסם תחת כנפי השכינה, נתן עיניו וזכו גם למשפחתו לקרבם לדרך השם. ונהג לשלח להם אגרות ומכתבים מעניני אמונה ביחוד השם. ורבקה התענינה באותם אגרות ומהם שאפה כח להשמר מההשפעה הקלוקלת של משפחתה ולעמד איתנה באמונתה ובצדקותה. ויתכן לומר, שגם מנקתה השפעה מאגרותיה של אברהם אבינו, ומהיותה אומנת רבקה, חנכה אותה על פיהם - להאמין בהשם יתברך ולגמל חסד עם בריותיו. [ובפרשת חיי שרה, כאשר יצאה רבקה לבית אברהם, נאמר (כד, טז) "וישלחו את רבקה אחתם ואת מנקתה" וגו', ואולי אפשר לומר כי משפחת לבן לא רצו בנוכחותה של אותה אומנת צדיקה, שדעותיה הישרות היו מגודות להשקפת עולמם של בני תרן...]

דבורה יושבה אצל דבורה

רבי חיים אפרים זיטשיק זצ"ל בספרו "אור

חדש" (הפטרות בשלח מאמר "תמר דבורה") מרחיב במאמר מיוחד על מעלתה של דבורה מינקת רבקה והשפעתה גם בתקופת הנביאים. ונביא את דבריו: "דבורה אשה נביאה אשת לפידות, היא שפטה את ישראל בעת ההיא, והיא יושבת תחת תמר דבורה וגו'. ויעלו אליה בני ישראל למשפט" (שופטים ד, ד-ה). ב"דעת זקנים" מבעלי התוספות פרשת וישלח, על הפסוק "ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון, ויקרא שמו אלון בכות" (בראשית לה, ח), מביאים בשם מדרש, פי מה שכתוב על דבורה הנביאה "והיא יושבת תחת תמר דבורה", זה "אלון בכות" דהיא. למה בחרה דבורה דוקא במקום שתחת אלון בכות של דבורה מינקת רבקה לישב ולשפוט? מה היתה פונתה המיוחדת ואיזו סגולה נדירה יש למקום זה?

ואולי יש לומר, כי דבורה כונה בכחירת המקום הזה, שיוכל להועיל לה להיות ישרה במחשבתה בעת המשפט, שלא לנטות ימין או שמאל, שתדון במשפטיה בשמימית לב וטהרת המחשבה ללא כל פניה ונטיה טבעית, ומקום קבורת דבורה מינקת רבקה נראה לה מסגל לכה, שפן היא שגדלה וחנכה את רבקה אמנו, ואם רבקה גדלה כפי שהיתה צדקנית גדולה ובעלת מדות כה נעלות, בנודאי בא לה הדבר גם בגירסא דינקותא, מחנוכה שהעניקה לה המחנכת שלה, מעלותיה של רבקה עדות הן למעלת מחנכתה שגם היא היתה מחננת במדות הטובות הללו.

והתורה הלא מעידה ששלחו את רבקה עם מנקתה בגיל מבגר, כנאמר (בראשית כד, טז) "וישלחו את רבקה אחתם ואת מנקתה", ואם לפי הדעה במסכת יבמות (סא בתוס' ד"ה וכן הוא אומר) שרבקה היתה אז בת י"ד שנים, ואפילו לפי הדעה שהיתה רק בת ג' שנים, הלא בכל אפן כבר הלכה להנשא ליצחק, ולשם מה איפוא היתה זקוקה למינקת, הרי ברור

מחפז הקדוש

"זרע שמשון"

לרבי שמשון חיים נחמני זיע"א

פרש"י על פסוק "קמנתי מכל החסדים" וכו', נתמעטו זכיותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי, לכה אני ירא שמוא משהבטחתיני נתקלקלתי בחטא ויגרם לי להמסר ביד עשו, עכ"ל (ועין שם ב"זרע שמשון" שישב הדברים בכמה אפנים. ונעתיק קטע אחד מדבריו). עוד בד"א נתרץ מה שמקשים העולם על פרש"י הנ"ל, דמודקאמר "קמנתי מכל החסדים" נראה שהקב"ה לא היה לו שום חייב להצילו אלא לפי זכותו של יעקב, ואח"כ אמר "ואתה אמרת היטב איטיב" וכו', דמשמע שקדי לקים דברו מחייב הקב"ה בכיכול להצילו, בין יהיה לו זכות ליעקב בין אין לו, וכן על יעקב מתחלה מאי סבר ולבסוף מאי סבר? ועוד, למה הפסיק ואמר "הצילני נא" לאחר הפסוק של "קמנתי" דהינו שנתמעט זכיותי שאז אין מקום להתפלל כל כך בכה, היה לו להמתין לומר "הצילני נא" לאחר שאמר "ואתה אמרת היטב איטיב" וכו', שאז היה מתפלל בכח גדול? ועוד מהו "הצילני נא" היה לו לומר הצילני מיד אחי, בלא "נא"? ויש לומר דאיתא במציעא פ"ט דף ק"ו, רועה שהניח עדרו ובה לעיר ובה זאב וטרף וכו' אומדין אותו אם יכול להציל חיב ואם לאו פטור, ואמאי? נימא ליה, אי הוית התם, הוה מקיים כי "גם את הארי גם הדוב הכה עבדך!" משום דאמר ליה, אי הוית הוית לאתרושי לך ניסא, הוה אתרושי לך ניסא, פרבי הנינא פן דוסא דמתיון עיוו דובי בקרניהו. ונימא ליה, נהי דלניסא רבה לא הוה חוינא, לניסא וזטא חוינא? קשיא. וכתב שם התורת חיים, ואם תאמר, ולימא ליה, אי הוית הוית הוה הקב"ה מעבב על ידיהן שלא ידרסו ויטרפו, אי נמי שלא יבאו לתוף העדר כלל דהוה ניסא וזטא? ויש לומר דמצי למימר דאי לא אתו שפחה לא הייתי מכיר בנפשי ולא רצה הקב"ה לעשות לי גם נסתר אלא גם מפרסם כדי שאתן לו שכח והודאה על הנס. עכ"ל. נמצינו למדים שיש מי שראוי לגם גדול ויש מי שאינו ראוי אלא לגם קטן ולפעמים הקב"ה רוצה שבעל הנס יהיה מכיר בנפשו. ומעתה יובן שפיר עקר המחשבה של יעקב, מתחלה חשב שה' האומר שוב לארצה וימולדתך ואיטיבה עמך, שהואיל שהבטיחו מן הראוי הוא שיעשה עמו גם, אלא שהיה מתירא פן לא היה עוד ראוי לגם גדול אלא לגם קטן, וזהו "קמנתי מכל החסדים" וכו'. אלא שלפי זה הי"ל להקב"ה לעבב על ידי עשו שלא יבא כלל אצל מחנה יעקב, שהוה היה גם חיותו קטן, ואם תאמר, שאם לא בא לא הייתי מכיר בנפשי, אם פן, שמע מינא, שאתה רוצה לעשות לי גם ומעתה הנס חיותו קטן הוא לעבב על ידו שלא ידרום ויטרף וזהו "הצילני נא" וכו' הואיל שבכך בא יש לך עתה חייב להצילני, וזהו "נא", וכל זה אני אומר לפי הפסק והסברא שנתמעטו זכיותי, אמנם לפי האמת אתה מחייב לעשות עמי אף גם גדול, הואיל שאמרת "היטיב איטיב" וכו' בזכותך ובזכות אבותיך כו'. (עין שם ב"זרע שמשון" בעוד אפנים)

שהפונה היתה שתהיה לה לעזר בחנוכה ובהשפעה רוחנית, ומפאן ברור שהיתה ראויה להיות המחנכת שלה, ואמנם היתה כך גם אחרי שנשארה ליצחק, היא מלאה את תפקידה במסירות שפן עזבה את ארצה ומולדתה, מוכנה היתה לגלות למדינה אחרת רק למען תועלתה של רבקה.

ולא לחנם קרא יעקב למקום אלון בכות, שפן ככה על מיתתה של מחנכת אמו רבקה הנביאה, שפן רבקה אמו שנתחנכה על ידי דבורה היא שחנכה את יעקב, גדלה על ברפיה ונרמה לו לבסוף לקבל מיצחק את הברכות הגדולות והנשגבות אשר חרצו את עתידו ועתיד השבטים שיצאו ממנה לתמיד. ויעקב ככה על מיתת מחנכת אמו ועל אמו גם יחד "בכות" – שתי בכיות, שאז נתבשר על אבל שני על מיתת אמו (רש"י בפר' ל,ח), ושתי הבכיות הללו היו לבקיה אחת, שפן המינקת היא חלק מאמו הנביאה.

על הגר"ח מוולאז'ין מספרים, פי היה מברך ברפת הגומל בכל פעם, כשהיה עובר ליד גשר של נהר שם ארע נס לאמו של הגר"א זכרונו לברכה בעודה תינוקת כאשר נפלה למים וכמעט שטבעה והצילוה ברגע האחרון, והגר"ח ברך הגומל כאלו הנס ארע לו, שפן אילו לא היתה נצולת אז היה מפסיד את רבו הגר"א ז"ל.

וכך גם יעקב אבינו עליו השלום, אשר ככה על מות מחנכת אמו, לפי שגדלתה של אמו תלויה היתה בחנוכה שקבלה מדבורה מנקהתה. ובמקום הזה, שם קבורה דבורה, תחת אלון בכות, בחרה דבורה הנביאה להיות יושבת ושפטת את ישראל, כדי שציור דמות דיוקנה של מחנכת מסורה זו יעמוד תמיד לנגד עיניה בשיבה במשפט, שתוכל להיות זהירה ולא תטה את המשפט, שתדון ביראה ובתשומת לב מלאה וטהורה.

רבי נפתלי מאמסטרדם זצ"ל, תלמיד רבי

ישראל סלנטר זצ"ל, היה מכתת רגליו מאלסקוט לקובנה ללמד מוסר באותו בית שרבו היה לומד שם, ואמר שסגולה היא להמצא באותו בית שרבו שפך שם דמעות רבות בזמן למודו" (עד כאן מספר "אור חדש" לגר"א ויטשיק זצ"ל).

ויהי רצון שזכות הצדקניות הללו יגן עלינו להישע בתשועת עולמים, והשם יתברך יחיש לגאלנו במהרה בידו, גאולה פרטית וכללית, וישלח רפואה שלמה לכל חולי עמו ישראל ובכללם לשושנה בת טובה לארץ זמים ושנות חיים בכריאות איתנה רפואת הנפש ורפואת הגוף בכל אבריה וגידיה וננקה לביאת משיח צדקנו, לשבע שמחות וכל טוב סלה.

משיחות הפגידים שליט"א

הגיש משה אליהו ש. (טל' 050.4125671)

שבת שלום ומברך

סגולה לעם סגולה • יאצונו לעם נאע ער

סגולה למציאת אבדה

מוכא במדרש (מדרש רבה בראשית פרשה נ"ג אות יד): אמר רבי בנימין, הפל בהזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם.

והוא סגולה נפלאה ובדוקה למצוא הפני שאבד, שפן בכח האמונה שהקב"ה הוא פוקח עורים ומשיח על עצמו חסד בענין זה ומצא אבדתו, וכאמור שהאמונה ממשיכה חסד.

והנה מצינו בהגר שהלכה עם ישמעאל בנה ותעטה במדבר באר שבע, ושם היה צמא וישמעאל למים, ונאמר שם: "ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים", הרי לא שנברא להם באר, הברא כבר היה אלא שלא ראתהו, ורק ה' פקח עיניה שתראהו, הנה גם בשנמצא הדבר והוא מול העינים נזקק האדם שיפקח ה' עיניו לראות את אותו דבר, והוא משום שפני אדם בהזקת סומין עד שהקב"ה פוקח את עיניהם.

ועוד ראיתי מעשה נפלא שיש בו לחוק אמונתו בה' וימצא אבדתו. וזה המעשה: הצדיק רבי צבי הירש לייב זצ"ל, קבל שעון זהב וקר במתנה ליום נשואיו. ליומים, אבד השעון וכל מאמציו למצאו עלו בתהו. נשא הצדיק רבי צבי הירש לייב זצ"ל עיניו לשמים, ואמר: "רבונו של עולם, הרי פדנא דארעא חד הוא, כלומר פדור הארץ פלו נחשב כגוש אחד לפניה, ואתה מלכו של עולם, מלא כל הארץ כבודך, אם פן אין לך נפקא מינה היכן מנח השעון שאבד לי, פי הפל ברשותך! אז יהי רצון מלפניך, שפאלו השעון נאבד במקום זה ואמצאהו עתה". ככלותו את דבריו התכופף הצדיק והושיט את ידו לקרקע, ומצא והרים את השעון. אמר רבי צבי הירש לייב זצ"ל לחסידיו: "מבטיח אני לכם, שכל מי שאבד דבר מה, ודוקא שנאבד ועדין לא נחשב, אזי אם יספר את המעשה הזה או ישמעהו מאחר, מיד ימצא את אבדתו" (מתוך הספר "אברהם עבד ה'" – ספורים ועבודות על הגה"ק והצדיק רבי אברהם אהרונביץ זצוק"ל, עמ' 408).

מה רבו מעשיך ה' בלם בתחמה עשית

הדרך לצמיחה

הרוח מכה בעץ ומפילה זרעים רבים, אך לא כולם יכו שרש ויפרחו, חלקם יצמחו לכדי ירק אחרים אף יתקדמו לפרח. ורק בודדים ממש יצמחו ויהיו לעץ של ממש. בדרך כלל הם אלו מהזרעים שבמרום העץ, הם המשבחים והבשלים יותר, שספגו שמש וכל מה שנודרש לחיותו, והם בעלי הסכוי הגבוה ביותר להצמיח עץ חדש מ'שלהם'. כמו פן הגרעין שזכה לכמיות מים וזבל מספיקים, סכונו גדולים להיות עץ בעתיד.

הסברים שונים הובאו בספרים, משם צדיקים שמסבירים בדרך ציורית, במה זכה אותו זרע שממנו יצא עץ שלם? ויש בהם ללמד על התועלת העצומה שבקשיי החיים, שנועדו לחשל את האדם ולהשפיע עליו ברכה גדולה [הרמזים הבאים מוסדים על דבריהם של ה"בית יעקב" מאי"בויצה; "אמרי שמואל" (לרבי שמעלקה מניקלשבורג קצו) ועוד ספרים וסופרים זיע"א]: הנה אותו גרעין או זרע, נזרק ממרומי העץ אל הקרקע הקרה. בעודו מתבוסס בבויץ, נושא את עיניו למרום ושואל: רבונו של עולם, מדוע עלה בגורלי להשלח לאדמה? אני, שהייתי טמון בכח הגרעין הראשון וגם אני עברתי את תהליך הרקבון ובמשך תקופה ארוכה שכנתי בגרעין שישב בחשכת האדמה הטחובה, נתון במאבק תמידי, במלחמת קיום – להיות או להדל, מתאמץ ללא לאות להכות שרשים. ולקראת סוף החרף, כאשר הגרעין שבתוכו הייתי אצור התאמץ לפרח אל מחוץ למעבה האדמה, התאמצתי יחד עמו, מאמץ שנמשך בהתעבות גזע האילן, בגשמי סוף החרף בשרב שבעצמו של הקיץ. ומה חטאי ומה פשעי שלאחר כל כך הרבה מאמץ ודרך תחתית, כשסוף סוף אני כבר בראש העץ, הבורא ית"ש משיב רוח שתשליך אותי שוב לקרקע, כדי ששוב אטמן באדמה לרקבון?

והתשובה, לא ענש הוא עבורך אלא שבר. עד כעת היית תלוי בענף כחלק מעץ, נתון לחסדי ויונק מגועו, מעתה תהא עץ בעצמך. מעתה לא תזדקק לחסדים של אחרים, אלא תשפיע בעצמך, ותועיל לאחרים וברבות הימים יבנו ממך עוד זרעים רבים לדורי דורות.

לפעמים נראה לאדם שמשמים מערימים עליו קשיים חריגים משאר בני האדם. נדמה לו שהנסיונות שהוא עובר הם למעלה מכחותיו. אבל באמת אינו מכיר את כחותיו ואת סגולותיו. וכיון שהשם יתברך יעד אותו למשימות גדולות וחסובות, יותר משאר בני האדם, להשפיע עליהם במקום להיות משפע מהם, לכן עליו גם לעבור קשיים מיוחדים משאר בני האדם. אבותינו הקדושים עברו קשיים גדולים ועצומים משאר בני אדם משום שהיו מיוחדים מכל בני האדם; אברהם אבינו עליו השלום עבר עשרה נסיונות כדי להיות אבי האמה, נסיונות קשים עברו גם אבותינו הקדושים יצחק ויעקב עליהם השלום, וכל זה כדי להכשיר אותם ולזכות אותם שמהם יצא העם הנבחר להיות עם השם, לגדל ולקדש את שמו יתברך בעולם. וכך גם כל צדיקי הדורות שנועדו לגדולות, ולכן היה עליהם לעבור נסיונות וקשיים פי כמה וכמה משאר בני האדם.